

מעדני שבת

פרשת ויקרא תשפ"ג

גליון של"ח

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

מליחת בשר

השו"ע (סעי' ד') פוסק יפזר עליו מלח שלא ישאר בו מקום מבלי מלח, וימלח כדי שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח, ואינו צריך להרבות עליו מלח יותר מזה. ומולחו משני צדדים. ובדיעבד שלא נמלחה אלא מצד אחד מותר. הרמ"א כתב שהוא אסור אפילו בדיעבד, אם לא לצורך. ודוקא אם כבר נתבשל כך אבל אם לא נתבשל עדיין לא יבשלנו כך אלא אם הוא תוך י"ב שעות שנמלח יחזור וימלח, ואם הוא אחר י"ב שעות, אזי יצלנו דנורא משאב שאיב ואין הצד שנמלח כבר בולע מצד שלא נמלח. באופן שחזור ומולח כתוב ברעק"א שצריך לחזור ולהניח מלח על כל הצדדים, אבל החו"ד כתב שמספיק באותה צד שלא הניח מלח בתחילה. ונחלקו הט"ז וש"ך אם יכול למלוח לאחר הדחה.

השו"ע (סעי' ו') כתב שיעור שהייה במלח אינו פחות מכדי הילוך מיל, שהוא כדי שלישית שעה בקירוב. הרמ"א כתב ועל זה יש לסמוך בדיעבד, או אפילו לכתחלה לכבוד אורחים או לצורך שבת, אבל בלאו הכי המנהג להשהות במליחה שיעור שעה.

אחרי המליחה צריך להדיחו עוד פעם וכתב השו"ע (סעי' ז') קודם שיתן הבשר בכלי שמדיחו בו ינפץ מעליו המלח שעליו, או ישטפנו במים, ואחר כך יתן הבשר בכלי שמדיחין בו, וידיחנו פעמים, וישטוף הכלי בין רחיצה לרחיצה. הרמ"א כתב וי"א שצריכין להדיח ג' פעמים והכי נוהגין לכתחילה, על כן ישטפנו או ינפץ המלח מעליו וידיחנו ב' פעמים דזה הוי כהדחה ג' פעמים או ישים המים תוך הכלי ואחר כך יניח בו הבשר וידיחנו ג' פעמים, והכי נהוג. ולכתחילה יתן מים הרבה בהדחה ראשונה, כדי שיבטל כח המלח שבציר.

הרמ"א כתב מותר להדיח הבשר במי פירות ואין צריך מים. והט"ז וש"ך מוכח שהוא כשר להדחה קמייתא ולהדחה בתרייתא דלא כת"ח שמכשר רק להדחה בתרייתא.

השו"ע (סעי' י"ט) כתב אחר שנמלח הבשר והודח מותר ליתנו אפילו במים שאינם רותחין. והרמב"ם מצריך ליתנו במים רותחין כדי לחלט דם הנשאר בבשר. והמנהג כסברא ראשונה. השבט הלוי (ה' קכ"ט) נשאל מבחור מבני תימן שאבותיו נהגו לעולם כדעת הרמב"ם דאחר מליחה צריך עוד חליטה, אם אפשר לו לאכול מבשולי בני אשכנז שאין חולטין הבשר, ונוטה להחמיר דלא גרע ממנהג טוב.

א"יזה מלח

הרמ"א (סעי' ט') כתב מלח שמלחו בו פעם אחת, אסור למלוח בו פעם שנית, וכל שכן שאסור לאכול המלח אחר שמלחו בו. הש"ך כתב ובדיעבד מותר דהיינו אם נתבשל כבר אבל אם לא בישלו עדיין יחזור וימלחנו.

נחלקו הפוסקים אם מותר למלוח במלח מבושל. האבני נזר (או"ח תקל"ב) כתב שהגה"ר ר' אלעזר סיפר מחותנו הגאון מליסא זצ"ל שמלח בשר עם סוכר. המנ"ח (ק"י"ט) מביא ספר הלכות קטנות שמותר למלוח קרבנות בסוכר ומקיים בזה העשה דבמלח תמלח דהוא מין מלח אע"פ שהוא מתוק. ואע"פ שדבריו לענין קרבן מרפסין איגרא נקוט מיהא פלגא מדבריו שסוכר כמלח לכל דבר.

כתיב (ב, יג) 'וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח', המנ"ח (מצוה ל"ב) כתב דבשר קדשים ואימורים שעולים ע"ג המזבח ודאי צריכים מליחה להוציא דם, כי דם האברים אסור מן התורה והיאך מקריב ע"ג המזבח דבר האסור הא בעינן ממשקה ישראל, ודם זריקה וחלב מצותו בכך אבל אחר כך להקריב דם שבבשר ודאי אסור, וא"כ צריכים למלוח תחלה להוציא דמו, וודאי המליחה להפליט דמו צריך הדחה ג"כ מפני הדם והמלח שעליה, והמלח שצותה התורה להקריב הקרבן במלח ודאי אסור להדיח ואם הדיח הוה ליה כאילו הקריב בלא מלח, א"כ מליחה זו לקרבן הוי פעם אחרת.

כל אדם הרוצה לאכול בשר צריך למלוח תחילה את הבשר קודם שמבשלה כדי להוציא ממנו דם, ונחלקו הפוסקים אם הוא דין תורה או דרבנן, והוא תלוי במחל' ראשונים אם דם מבושל אסור מדרבנן או מן התורה.

הט"ז (יו"ד ס"ט ס"ק כ"ד) כתב שאם שכחה אם מליחה אותו הרי הוא מותר, דלא הוי אלא ספיקא דרבנן ולקולא, ולא אמרינן דמוקמינן לה אחזקה דמעיקרא שלא היתה מלוחה, משום דיש רוב נגד החזקה דרוב פעמים מולחין תחלה ורוב עדיף מחזקה. ועוד יש להתיר דבודאי עשתה האשה כדרכה ומלחה, כדאמר' גבי ק"ש טעה בוכתבתם והתחיל למען ירבו כו' א"צ לחזור דסירכיה נקיט ואתי.

הפמ"ג (פתחה להל' מליחה) מביא מחל' ראשונים האם ע"י מליחה יוצא כל הדם כולה או רק חלק יוצא אלא שהחלק שאינו יוצא ע"י מליחה שוב אינו יוצא גם בבישול. איתא בגמ' (חולין ק"ג.) אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, מדיח ומולח ומדיח, וכן פוסק השו"ע (יו"ד ס"ט א') צריך להדיח הבשר קודם מליחה. ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו בבית. ואם אחר שהדיח חתך כל נתח לשנים או לשלשה צריך לחזור להדיחם.

בטעם הדחה זו כתב הט"ז טעם אחד משום דם בעין שהוא על הבשר, כי אין המלח מפליט אלא דם הבלוע שהוא לח אבל לא מה שנתבש על פניו, ואם לא ידיחו אותו תחילה יש לחוש שמא לאחר שיניח מלפלוט דם וציר יהא ניתך ויבלענו. טעם ב' כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו ע"י מליחה שאם יהא נקרש על פניו לא יהא כח במלח להוציא דמו. המרדכי מפרש שבלא הדחה המלח יתמלא עם דם ולא יהיה לו כח להוציא שום דם. הרשב"א מפרש כדי שהמלח ידבק על הבשר ולא יפול ממנו.

הרמ"א כתב שלכתחילה יזהר לשרותו כחצי שעה ולהדיחו היטב במי השרייה, אבל אם לא שראו רק הדיחו היטב סגי ליה. ואחר הדחה ימתין מעט שיטפטפו המים קודם שימלחנו, שלא ימס המלח מן המים ולא יוציא הדם.

עוד כתב השו"ע (סעי' ג') לא ימלח במלח דקה כקמח, ולא במלח גסה ביותר שנופלת מעל הבשר אילך ואילך.

השו"ע (סעי' ט"ז) כתב אין מולחין אלא בכלי מנוקב או על גבי קשין וקסמין או במקום מדרון, בענין שאם ישפך שם מים יצאו מיד.

כתיב (א, א) 'לאמר'. רש"י כתב אמור להם דברי כבושין בשבילכם הוא מדבר עמי. רבים תמהו הלא הוא דברי כבוד וגדולה להם שבשבילם זכה משה שנתחד הדיבור עמו. החתם סופר בתורת משה מפרש ע"פ מה דאיתא במדרש והובא ברש"י אם תאמר כשהיה מדבר עם משה בקול נמוך היה מדבר וכו' לא היה מדבר אלא בקול מתן תורה וכו' שמא תאמר ישראל היו שומעים וכו' הוא היה שומע, וכי מאחר שבקול גבוה היה מדבר למה לא היה שומעים עשה לו הקב"ה שביל עד שמגיע למשה ולא נשמע לכאן ולכאן. הרי דיבור שהוא בשביל ישראל לצוותם במצוות ה', היה בכח גדול עד שראוי היה להשמע לכל ישראל, ובכיוון עשה הקב"ה שביל שלא ישמע לכאן ולכאן שלא ישמעו ישראל הדיבור, זה הוא גנאי להם, והם המה דברי כבושין הרי בשבילכם לצרככם לצוותכם הוא הדיבור עמי, ואעפ"כ גזר הקב"ה שאתם לא תשמעו הדיבור שהיא לצרככם, הגם שהיה בכוחו הגדול שראוי לשמוע, מ"מ מפני איזה נדנדו חטא אשר עוד בכם, והמה דברי כבושים מעוררים לתשובה בזה.

כתיב (ה, יא) 'ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת'. המשך חכמה תמה למה דוקא כאן בטומאת מקדש יש קרבן עולה ויורד. ומבאר ע"פ מה שאנו אומרים 'אל תזכר לנו עונות ראשונים, מהר יקדמונו רחמיק כי דלוננו מאוד' והנודע ביהודה מביא בשם ספרים שהשב על חטא שעשה פעמים רבים אינו צריך תשובת המשקל רק על שלוש פעמים הראשונים, כי אמרו חז"ל העובר עבירה ושנה בה נעשית לו היתר, שהרצון וההרגל מטעה אותו עד שחושב שהוא מותר בלא מרד ובלא כונה והוי כמפעל בלא מכוון, וממילא גם שצריך כפרה אך לא חמורה כעל שלש פעמים ראשונים שעשה מעשה במרד. לכן בטומאת מקדש וקדשיו שהכוונתו היתה טובה, שנתכוון לדבר מצוה לאכול קודש או ליכנס למקדש ורק מעשה לחוד היה בעבירה בזה חידשה התורה חילוק בין דל לעשיר ובין דלי דלות. ונמצא שעל הפעמים שעבר אחר שחטא שלושה פעמים בזה החטא יש חילוק בין עשיר לעני. וזה שאמרים 'אל תזכר לנו עונות ראשונים' שכיון שאינו מזכיר הפעמים הראשונים, שוב על העבירות שחטא אח"כ בהם יש חילוק בין עשיר לעני, 'ומהר יקדמונו רחמיק כי דלוננו מאוד'.

הנתיבות שלום מאריך שבתוכחת הנביאים לישראל יש הרבה על ענין הקרבנות דכתיב 'למה לי רוב זבחיכם וגו' וכן עולותיכם ספו על זבחיכם וכו' כי לא צויתני את אבותיכם על דבר עולה או זבח כו', ולמה הוכיחו אותם על ענין הקרבנות דוקא ולא כן על שאר עניני המצות אשר לא ישרו בעיניו. עוד צריך ביאור מה שמצינו בקרבנות שמחשבה פוסלת מה שלא מצינו בשאר מצות. ומפרש שכל הענין של קרבן הוא מה שיהודי מקריב את עצמו כולו להקב"ה, ולכן כל מחשבה פוסלת כי בזה אינו מקריב את עצמו כולו, וכן הקפיד הקב"ה עליהם יותר דכיון שקרבן הוא עבודת ה' בדרגה גבוה ביותר לכן אם אינו מתנהג כראוי אין הקרבן שוה כלום.

כתיב בתחילת הפרשה 'דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. וקשה למה כתיב תחילה לשון 'דבר' שהוא לשון קשה ושוב כתיב 'ואמרת' שהוא לשון פיוס, וכן צריך להבין מה כוונת הפסוק באמרו 'יקריב מכם'. הרמב"ן מפרש ענין הקרבנות שבעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה הקב"ה שכאשר יחטא יביא קרבן, ויסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו ונפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לה' בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד ה' שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות נותנים לתלמידי חכמים כדי שיתפללו עליו. לפ"ז מובן שהתחיל בלשון קשה כי לאחר שחטא האדם צריך להקריב את עצמו, ושוב כתב לשון אמירה שה' ברחמיו מפיס אותנו ואומר שמספיק להביא בהמה, וזה כוונת הפוסק יקריב מכם שבעצם צריך להקריב את עצמו.